

ДІАГНОСТИЧНІ МЕТОДИКИ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Світлана МАРТИНЕНКО,
проректор з соціально-гуманітарних питань,
канд. пед наук, доцент КМПУ імені Б.Д.Грінченка

Діагностування результатів навчально-пізнавальної діяльності, виховання і розвитку учнів початкової школи – важливий чинник у вивченні їхніх індивідуальних особливостей, потенційних можливостей і здібностей, встановленні навчальних стилів. Учитель початкових класів, враховуючи сучасні підходи до формування особистості, має бути добре обізнаний із діагностичними методиками і технологіями, які допоможуть йому зробити процес діагностування ефективнішим.

У попередніх матеріалах, надрукованих на сторінках журналу "Початкова школа" (№ 2, 3 за 2008 рік), ми ознайомили педагогів зі змістом, формами і методами перших етапів діагностичної діяльності, а саме: прийомом дітей та першим роком навчання у школі. За відгуками вчителів початкової школи м. Києва і регіонів України подані матеріали своєчасні й нагальні у процесі проведення педагогічної діагностики.

"Визнання особистості дитини і дитинства в цілому найвищою цінністю педагогічного процесу і загальнолюдською цінністю є, – як зазначає О.Я.Савченко, – найбільш значущою ознакою гуманістичного мислення педагога. Реалізація цього принципу передбачає індивідуальний підхід, створення умов для самонавчання і самовиховання учнів. Особистісно орієнтоване навчання і виховання ґрунтується на педагогічній діагностиці. *Сучасна початкова школа має використовувати не селективну діагностику, а стимулюючу, супроводжуючу, яка допомагає вчителю прийняти правильне рішення*" [4, 32].

Наголошуючи на важливості діагностичної функції в професійній діяльності вчителя початкової школи, подаємо розроблені та апробовані *діагностичні методики для вивчення навчально-пізнавальної діяльності учнів другого класу*, які доцільно використовувати під час третього етапу педагогічної діагностики, до складу якої входять:

- аналіз навчальних досягнень учнів з основних предметів;
- тестові випробування фізичного розвитку дітей;
- діагностування рівнів вихованості та міжособистісних стосунків між учнями;
- вивчення виховного потенціалу сім'ї учня;
- діагностування моральної спрямованості особистості учня і класу;
- визначення рівнів адаптації дитини до умов навчання в школі;
- складання відповідної діагностичної карти;
- використання діагностичних даних для удосконалення навчально-виховного процесу, здійснення особистісно орієнтованого підходу.

Зміст, форми, методи, час *проведення й аналізу навчальних досягнень учнів з основних предметів*, використання отриманих даних у навчально-виховній роботі з учнями другого класу залишаються попередніми.

Для діагностування рівня *розвитку мовлення*, продуктивності асоціацій в учнів рекомендуємо використовувати методику, розроблену Еббінгаузом.

Завдання 1. У тексті необхідно вставити пропущені слова.

Ліс весною

Прокинувся ліс після сну. Розкрилися бруньки на ... і ..., на ... й Маленькі ... листочки потяглися до ... сонця. Вони були ... й Впаде ... роси на ... листочок і'..., (за В.Сухомлинським)

індивідуальні бесіди, за допомогою яких встановити, як змінилися мотиви навчальної діяльності в другому класі, відбулася адаптація до умов навчання.

Подаємо орієнтовні запитання для бесіди.

1. Тобі подобається відвідувати школу?
2. Який урок тобі більше подобається? Чому?
3. Коли ти не відвідуєш школу (через хворобу), чи хочеться тобі йти до школи? Чому?
4. Чи сумуватимеш за школою влітку?
5. Чи хотів би зробити канікули довшими?
6. Чи задоволений своїми навчальними успіхами? Чим задоволений?

7. Який урок тобі не подобається? Чому?
8. Що тобі найбільше подобається: працювати на уроці чи самостійно вдома?
9. Чи хочеш бути вчителем, коли виростеш?
10. Чому кожна людина повинна навчатися?

З метою вивчення виховного потенціалу сім'ї учня бажано провести тестування батьків.

Тест "Мистецтво жити з дітьми"

1. Чи вважаєте Ви, що у вашій сім'ї є взаєморозуміння з дітьми?
2. Чи говорять із Вами діти відверто, чи радяться з особистих справ?
3. Чи цікавляться вони Вашою роботою?
4. Чи знаєте Ви друзів ваших дітей?
5. Чи бувають вони у Вас удома?
6. Чи беруть діти участь разом із Вами у господарських роботах?
7. Чи є у Вас спільні заняття і захоплення?
8. Чи перевіряєте ви, як діти виконали завдання?
9. Чи беруть діти участь у підготовці до сімейних свят?
10. Чи хочуть діти, щоб у дитячі свята Ви були разом з ними?
11. Чи обговорюєте ви з дітьми прочитані книжки?

Для визначення морально-психологічного клімату в класі, міжособистісних стосунків між учнями доцільно провести анкетування для учнів.

"Я і мій клас"

Обране необхідно підкреслити.

1. Яким, на твою думку, є твій клас:
 - а) дружний;
 - б) більше дружний, ніж недружний;
 - в) більше недружний, ніж дружний;
 - г) недружний.
2. Чи є у тебе у класі друг?
 - а) так;
 - б) ні.
3. Чи хтось із однокласників для тебе є авторитетом?
 - а) так;
 - б) ні.
4. Чи є, на твій погляд, лідери у класі?
 - а) у добрих справах;
 - б) у поганих справах.
5. Чи проводиш ти свій вільний час з кимось із однокласників?
 - а) так;
 - б) ні.
6. Чи люблять учні разом проводити час у школі і поза нею?
 - а) так;
 - б) ні.

7. Чи дружать хлопчики з дівчатками?
 - а) так;
 - б) ні.

8. Чи є в класі такі діти, з якими у тебе складні або конфліктні стосунки?

- а) так;
- б) ні.

9. Чи були заходи, проведені класом, які тобі запам'яталися надовго?

- а) так;
- б) ні.

10. Чи є у вашому класі маленькі групи, в яких учні товаришують один з одним?

- а) так;
- б) ні.

11. Чи допомагає тобі хтось з однокласників (за своєю ініціативою або на твоє прохання) в освоєнні складного матеріалу з того чи іншого предмета?

- а) так;
- б) ні.

12. Чи існує щось, що, на твою думку, заважає тобі краще навчатися?

- лінощі;
- немає інтересу до окремих предметів;
- не подобається викладання окремих предметів;
- не вистачає часу на самостійну підготовку;
- намагання не виділятися серед інших;
- слабе здоров'я;
- низький рівень дисципліни на уроках.

Для діагностики педагогічної взаємодії вчителя і учнів пропонуємо провести наступне анкетування.

"Ви і Ваші вчителі"

1. Чи в доброму настрої ти йдеш до школи? (необхідне підкреслити)

завжди	часто	іноді	майже ніколи
--------	-------	-------	--------------
2. Після уроку з якого предмета ти маєш гарний настрій?
3. Твій найулюбленіший предмет із тих, що вивчаються в другому класі.
4. Якби було дозволено вільне відвідування, які уроки ти не відвідував би?
5. Яке заняття чи захід, проведений учителем у цьому навчальному році, тобі найбільше запам'ятався?
6. Чи справедливо вчителі оцінюють знання, уміння та навички учнів?

майже завжди	іноді	майже ніколи
--------------	-------	--------------
7. Які якості, на твою думку, властиві гарному вчителю?
 - а) доброта та розуміння дітей;
 - б) вимогливість та вміння підтримувати дисципліну;
 - в) інші (які?)
8. Що хотів би запропонувати, щоб уроки були більш цікавими та пізнавальними?

За допомогою запропонованих методик, які варто використовувати вчителю початкових класів під час третього етапу діагностичної діяльності, не лише збагачуються та поповнюються знання про індивідуальність кожної дитини, а й визначаються шляхи корекційно-превентивної роботи з метою поліпшення її емоційного стану, запобігання тривожності, дезадап-

тації, порушень у поведінці, подолання рецепційності, які перешкоджають нормальному емоційному самопочуттю учня другого класу та ускладнюють процес спілкування з однокласниками, вчителями.

За підсумками діагностичного обстеження *заповнюється картка потенційного розвитку*, проводяться педагогічні консилиуми, педагогічні ради, батьківські збори, орієнтовними темами яких можуть бути: "Стилі сімейного виховання та їх вплив на формування особистості", "Роль сім'ї у вихованні учня молодшого шкільного віку", "Здібності школярів та шляхи їх розвитку" тощо.

На закінчення висловлюємо сподівання, що запропоновані діагностичні методики вивчення навчально-пізнавальної та виховної діяльності учнів дру-

гого класу початкової школи стануть у пригоді як молодим, так і досвідченим учителям у процесі здійснення діагностичної діяльності.

Література

1. Бех І. Д. Виховання особистості. Сходження до духовності. – К.: Либідь, 2006. – 270 с.
2. Бібік Н. М. Формування пізнавальних інтересів молодших школярів. – К.: Віпол, 1998. – 200 с.
3. Григор'єв А. Й., Завіна В. І. Психолого-педагогічна діагностика. – Київ: Преса Україна, 2005. – С. 116–155.
4. Савченко О. Я. Виховний потенціал початкової освіти. – К.: СПД "Цудзиневич Т. І." – 2007. – 204 с.
5. Савченко О. Я. Навчально-виховне середовище для учнів. Особистісно орієнтоване спілкування / Навч. і виховання учнів 2 класу. – К.: Вид-во "Початкова школа", 2005. – с. 16–23.